

Cynulliad Cenedlaethol Cymru **Y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant**

Adroddiad Etifeddiaeth

Mawrth 2011

Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl, i ddeddfu ar gyfer Cymru ac i ddwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r adroddiad hwn ar wefan y Cynulliad Cenedlaethol:
www.cynulliadcymru.org

Gellir cael rhagor o gopiau o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

Ffôn: 029 2089 8597
Ffacs: 029 2089 8021
e-bost: Community.Culture.Comm@wales.gov.uk

© Hawlfraint Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2011
Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru **Y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant**

Adroddiad Etifeddiaeth

Mawrth 2011

The Communities and Culture Committee

The main function of scrutiny committees is to examine within their remit the expenditure, administration and policy of the government and associated public bodies.

The Communities and Culture Committee's remit covers:

- housing;
- community safety;
- community Inclusion including Communities First and the Spatial Plan;
- Welsh Language, sport and culture.

Powers

The Committee was established on 26.6.07 as one of the Assembly's scrutiny committees. Its powers are set out in the National Assembly for Wales' Standing Orders, particularly SO 12. These are available at www.assemblywales.org

Aelodau'r Pwyllgor

Sandy Mewies
(Cadeirydd)
Delyn
Llafur

Mohammad Asghar
Dwyrain De Cymru
Ceidwadwyr Cymreig

Eleanor Burnham
Gogledd Cymru
Democratiaid Rhyddfrydol
Cymru

Alun Davies
Canolbarth a Gorllewin
Cymru
Llafur

Mark Isherwood
Gogledd Cymru
Ceidwadwyr Cymreig

Bethan Jenkins
Gorllewin De Cymru
Plaid Cymru

Dai Lloyd
Gorllewin De Cymru
Plaid Cymru

Lynne Neagle
Tor-faen
Llafur

Joyce Watson
Canolbarth a Gorllewin
Cymru

Roedd yr Aelodau a ganlyn hefyd yn aelodau o'r Pwyllgor yn ystod ei fodolaeth:

Janice Gregory
(Cadeirydd blaenorol)
Ogwr
Llafur

Peter Black
Gorllewin De Cymru
Democratiaid Rhyddfrydol
Cymru

Paul Davies
Preseli Sir Benfro
Ceidwadwyr Cymreig

Nerys Evans
Canolbarth a Gorllewin
Cymru
Plaid Cymru

Lesley Griffiths
Wrecsam
Llafur

Alun Cairns
Gorllewin De Cymru
Ceidwadwyr Cymreig

Cynnwys

Rhagair y Cadeirydd.....	7
Ein hargymhellion i'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu	8
1. Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant y Trydydd Cynulliad.....	9
Pwy ydyn ni?	9
Beth yw adroddiad etifeddiaeth?	9
Ffyrdd defnyddiol o weithio	10
Craffu'n rheolaidd ar Lywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig	10
Craffu'n ddwys ar Lywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig	11
Monitro deddfwriaeth berthnasol gan y DU, yr UE a'r Cenhedloedd Unedig	13
Ymgysylltu Allanol	14
Materion trawsbynciol eraill	15
2. Materion o fewn ein cylch gwaith.....	16
3. Tai.....	17
Gwneud y Mwyaf o'r Sector Tai Rhent Preifat yng Nghymru (Chwefror 2011)	17
4. Diogelwch Cymunedol.....	18
Cam-drin Domestig yng Nghymru (Rhagfyr 2008).....	18
Cyfiawnder Ieuencid: Profiad Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel (Chwefror 2010)	20
Effaith bosibl Mesur Seneddol Llywodraeth y DU ynghylch Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol ar ddiogelwch cymunedol yng Nghymru (Chwefror 2011)	23
5. Cynhwysiant Cymunedol	25
Ariannu Cyrff y Sector Gwirfoddol yng Nghymru (Mai 2008)	25
Cynhwysiant Ariannol ac Effaith Addysg Ariannol (Tachwedd 2010);	27

6. Yr Iaith Gymraeg, chwaraeon a diwylliant.....	29
Darlledu Gwasanaeth Cyhoeddus yng Nghymru (Mehfin 2009).....	29
Y Diwydiant Papurau Newydd yng Nghymru (Mehfin 2009)	31
Hyrwyddo Celfyddydau a Diwylliant Cymru ar Lwyfan y Byd (Gorffennaf 2009).....	32
Gwneud yn Fawr o Ddigwyddiadau Chwaraeon Mawr yng Nghymru (Mehfin 2010).	34
Hygyrchedd Gweithgareddau Celfyddydol a Diwylliannol yng Nghymru (Chwefror 2011)	35

Rhagair y Cadeirydd

Bu'n fraint bod yn Gadeirydd ar y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant ers mis Ionawr 2010. Dros y 15 mis diwethaf, mae'r Pwyllgor wedi cyfrannu at amrywiaeth eang o ymchwiliadau ac ymholiadau pwysig a phur ddadleuol weithiau.

Rwyf yn ddiolchgar iawn i holl Aelodau'r Pwyllgor, rhai'r gorffennol a'r presennol, am eu hymroddiad i ddal Llywodraeth Cymru i gyfrif. P'un ai'n craffu ar Weinidogion, siarad gyda phlant mewn ystadau diogel, neu'n cymryd cwestiynau gan y cyhoedd ar gynnwys adroddiadau'r Pwyllgor, mae fy nyled wedi bod yn drwm iawn pob tro i'w proffesiynoldeb a'u hymroddiad. Hoffwn ddiolch a thalu teyrnged i waith Janice Gregory AC am ei rôl yn cadeirio'r pwyllgor hwn rhwng mis Medi 2007 a mis Rhagfyr 2009. Mae pob un o aelodau'r Pwyllgor yn falch, fel y dylent fod, o'r hyn y mae'r Pwyllgor wedi'i gyflawni, ond rydym hefyd yn cydnabod bod llawer mwy i'w wneud eto. Rydym yn wynebu cyfnod economaidd caletach na'r un oedd yn ein hwynebu ar ddechrau'r Trydydd Cynulliad, ac mae'n bwysicach fyth bod pob ceiniog o wariant cyhoeddus yn cael ei gwario'n effeithiol ar ran Cymru a'i phobl. Ar yr un pryd, mae'n gwbl greiddiol nad yw arian yn cael ei dynnu oddi ar y lleiafrifoedd sy'n agored i niwed, neu oddi ar 'faterion cudd' fel cam-drin yn y cartref, a'i wario ar faterion eraill mwy 'poblogaidd'.

O'r herwydd, rydym wedi datblygu'r adroddiad etifeddiaeth hwn i roi 'man cychwyn' defnyddiol i'r pwyllgor(au) a fydd yn olynu'r un presennol wrth iddynt ystyried pa waith i'w wneud. Yn amlwg, dim ond un o nifer o adnoddau at ddefnydd y pwyllgor(au) newydd fydd hwn, ond rydym yn gobeithio y bydd yn ddefnyddiol o ran awgrymu meysydd posibl i ddechrau craffu arnynt, a hefyd i'w goleuo ynghylch ffyrdd o weithio sydd wedi bod yn arbennig o effeithiol i ni yn y gorffennol.

I gloi, ar ran y Pwyllgor, hoffwn ddiolch o galon i'r holl unigolion a'r sefydliadau a gynigiodd gyfoeth eu profiad a'u cyngor inni dros y 4 blynedd diwethaf: p'un ai drwy gyfarfodydd pwyllgor ffurfiol, papurau ysgrifenedig, holiaduron neu ddeialog anffurfiol yn ystod ein hymweliadau. Heb eu harbenigedd a'u gwaith caled, byddai wedi bod yn amhosibl inni gyflawni ein rôl.

Ein hargymhellion i'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu

Mae ein hargymhellion i'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu wedi eu crynhoi isod, yn y drefn y maent yn ymddangos yn yr adroddiad hwn. Dylid cyfeirio at y tudalennau perthnasol yn yr adroddiad hwn i weld ym mha gyd-destun y gwnaethom yr argymhellion hyn.

Argymhelliad 1. Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn rhoi sylw i'r meysydd pryder sydd wedi eu nodi'n flaenorol yng nghynigion cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru. (Tudalen 11)

Argymhelliad 2. Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn ystyried y deisebau a gyflwynwyd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru, wrth benderfynu ar bynciau ymchwiliad y Pwyllgor. (Tudalen 13)

Argymhelliad 3. Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn parhau i ganolbwyntio'n arbennig ar ymdrechion Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael â thrais yn y cartref. (19)

Argymhelliad 4. Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn monitro cefnogaeth strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer ymgyrchoedd addysg ariannol a ddatblygir gan bartneriaid, ac yn cymeradwyo'r ymgyrchoedd hynny. (Tudalen 28)

Argymhelliad 5. Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn ystyried cynnal ymchwiliad pellach i sut mae darlledu (ym mhob un o ffurfiau'r cyfryngau) yn gweithio yng Nghymru. (Tudalen 30)

1. Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant y Trydydd Cynulliad.

Pwy ydyn ni?

1. Un o bwyllgorau trawsbleidiol Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw'r Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant, sy'n cynnwys Aelodau o bob un o'r pedair plaid wleidyddol a gynrychiolir yn y Cynulliad.
2. Sefydlwyd y Pwyllgor ar 26 Mehefin 2007 fel un o bedwar pwyllgor craffu Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
3. Nid yw'r Pwyllgor yn rhan o Lywodraeth Cymru. Yn hytrach, mae'r Pwyllgor yn gyfrifol am archwilio gwariant, gweinyddiaeth a pholisi Llywodraeth Cymru, a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, yn enwedig yng nghyswllt Tai, Diogelwch Cymunedol, Cynhwysiant Cymunedol, yr Iaith Gymraeg, Chwaraeon a Diwylliant.

Beth yw adroddiad etifeddiaeth?

4. Ar 24 Mawrth 2011, cyfarfu'r Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant am y tro olaf cyn etholiad y Cynulliad ar 5 Mai 2011, a fydd yn sefydlu pwy fydd Aelodau'r Pedwerydd Cynulliad.
5. Ni wyddom eto sut fydd Pwyllgorau'n cael eu trefnu yn y Pedwerydd Cynulliad. Ni wyddom ai un neu sawl Pwyllgor fydd yn parhau gyda'r rôl o archwilio gwariant, gweinyddiaeth a pholisi Llywodraeth Cymru, a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig.
6. Ond yr hyn a wyddom yw y bydd materion yng nghyswllt Tai, Diogelwch Cymunedol, Cynhwysiant Cymunedol, yr Iaith Gymraeg, Chwaraeon a Diwylliant yn parhau i gael eu harchwilio gan y pwyllgor(au) a fydd yn olynu'r un presennol.
7. O'r herwydd, rydym wedi creu'r adroddiad etifeddiaeth hwn gyda'r bwriad o hysbysu'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu ynghylch:
 - ffyrdd o weithio sydd wedi bod yn arbennig o ddefnyddiol i ni yn y gorffennol, a myfyrdodau ar ein profiadau;
 - yr ymchwiliadau penodol a gyflawnwyd gennym yn ystod y cynulliad hwn;

- a'r materion a nodwyd gennym ond na allwn ymchwilio iddynt oherwydd yr etholiad sydd ar ein gwarthaf, ond y bydd y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu efallai am symud ymlaen arnynt.

Ffyrdd defnyddiol o weithio

8. Mae gan y rhan fwyaf o Bwyllgorau Craffu bedwar maes gwaith yn gyffredinol:

- craffu'n rheolaidd ar wariant, gweinyddiaeth a pholisi Llywodraeth Cymru (a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig);
- craffu'n ddwys ar wariant, gweinyddiaeth a pholisi Llywodraeth Cymru (a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig);
- monitro cynigion deddfwriaeth perthnasol gan y Deyrnas Unedig, yr Undeb Ewropeaidd a'r Cenhedloedd Unedig;
- ymgysylltu allanol.

Craffu'n rheolaidd ar Lywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig

9. Aethom ati i wneud hyn drwy gynnal cyfarfodydd 'craffu cyffredinol' rheolaidd gyda'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Gweinidog dros Dreftadaeth a'r Dirprwy Weinidog dros Dai. Roeddem yn tueddu i gynnal un o'r sesiynau 'craffu cyffredinol' hyn unwaith y tymor, lle'r oeddem yn dal un o'r Gweinidogion i gyfrif ar ystod o faterion a oedd o fewn cylch gwaith y Pwyllgor a phortffolio'r Gweinidog.

10. Roeddem hefyd yn craffu, yn flynyddol, ar gynigion cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru, gan anfon adroddiad o'n darganfyddiadau at y Pwyllgor Cyllid bob blwyddyn.

11. Yn enwedig, yn dilyn cyhoeddi cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2011-2012, derbyniodd y Pwyllgor dystiolaeth gan Gyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC) yn nodi nifer o feysydd pryder yn y gyllideb ddrafft ar gyfer cyrrff gwirfoddol. Er inni graffu ar nifer o'r materion hyn, rydym yn rhagweld y bydd gan y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu efallai ddiddordeb arbennig ym meysydd pryder penodol y CGGC ym mlynnyddoedd 2 a 3 y gyllideb ddrafft.¹ Er enghraifft, nododd y CGGC er bod y cyllid ar gyfer cam-drin yn y cartref yn sefydlog ym

¹ CC(3)-18-10 papur 8

mlwyddyn un,² ei fod yn disgyn 28.6% ym mlwyddyn 2 a 40% ym mlwyddyn 3.³

Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn rhoi sylw i'r meysydd pryder sydd wedi eu nodi'n flaenorol yng nghynigion cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru.

Craffu'n ddwys ar Lywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig

12. Rydym wedi nodi mewn sawl un o'n hadroddiadau ein bod yn aml:

“yn gwneud y gwaith hwn drwy gynnal ymchwiliad i fater penodol. Mae hyn yn golygu y byddwn yn siarad â llawer o wahanol bobl i gasglu tystiolaeth am yr hyn sy'n digwydd ynghylch mater penodol, cyn cyflwyno ein canlyniadau i Lywodraeth Cymru. Mae hyn yn ein galluogi i ddal gwaith Gweinidogion Llywodraeth Cymru i gyfrif, ac mae hefyd yn ein galluogi i awgrymu argymhellion am sut y gallai Llywodraeth Cymru wella ei gwaith yng nghyswllt mater penodol.”⁴

13. Fel Pwyllgor, wrth benderfynu ar bynciau ein hymchwiliadau, roeddem yn ystyried:

- ein syniadau ein hunain fel Aelodau unigol, ar sail ein profiadau a'n diddordebau gwleidyddol a phersonol;
- awgrymiadau gan Randdeiliaid, drwy gyswllt gyda'r Pwyllgor yn gyffredinol, neu gydag Aelodau unigol;
- materion a godwyd yn ystod trafodaethau ehangach Cynulliad Cenedlaethol Cymru (fel deisebau a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Deisebau);
- dadansoddiadau o faterion pryder newydd posibl sy'n dod o fewn cylch gwaith y Pwyllgor, ac a nodwyd gan Wasanaeth Ymchwil yr Aelodau.

14. Wrth nodi pa ymchwiliadau i flaenoriaethu eu cyflawni, roeddem yn ystyried:

² CC(3)-18-10 papur 8

³ CC(3)-18-10 papur 8

⁴ Gweler, er enghraifft: Y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant, Gwneud y Mwyaf o'r Sector Tai Rhent Preifat yng Nghymru, 4 Chwefror 2011, Para 3.

- perthynas cwmpas yr ymchwiliad â'n cylch gwaith ni fel pwyllgor;⁵
- effaith bosibl ymchwiliad gan y Pwyllgor;⁶
- beth fyddai ei angen arnom i gynnal yr ymchwiliad;⁷

15. Weithiau, nodwyd maes eang yr oeddem am gynnal ymchwiliad iddo, cyn cadarnhau wedyn y materion penodol yr oeddem am edrych yn fanwl arnynt. Er enghraifft, wrth benderfynu ar ffocws ein hymchwiliad i 'Gyfiawnder Ieuencid', penderfynodd y Pwyllgor ymgynghori'n ffurfiol gyda nifer o randdeiliaid allweddol oedd ag arbenigedd neu fudd strategol clir ym maes cyfiawnder ieuencid, er mwyn helpu i hysbysu cwmpas yr ymchwiliad. Gofynnwyd i'r rhanddeiliaid hyn ystyried 5 cwestiwn penodol yn eu hymateb ysgrifenedig i'r Pwyllgor. Derbyniodd y Pwyllgor ymatebion ysgrifenedig gan wyth o Ymgynghoreion i'r ymarfer ymgynghori byr hwn (gan gynnwys y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol). O ganlyniad i'r ymgynghoriad hwn, penderfynwyd y byddai'r ymchwiliad i Gyfiawnder Ieuencid yn canolbwyntio'n neilltuol ar 'brofiadau Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel'.

16. Er nad oedd unrhyw un o'n hymchwiliadau yn uniongyrchol ddyledus i ddeisebau a gyflwynwyd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru, cawsom gyswllt gyda'r Pwyllgor Deisebau ar faterion yn ymwneud â dau o'n hymchwiliadau. Yn ein hymchwiliad i 'Gynhwysiant Ariannol ac Effaith Addysg Ariannol', nododd y Pwyllgor fod Shelter Cymru wedi cyflwyno deiseb yn galw ar y Cynulliad i roi pwysau ar Lywodraeth Cymru i gynnwys gwybodaeth ac addysg am adael cartref yn y

⁵ Roedd ein hymchwiliadau i gyd yn canolbwyntio ar bynciau a oedd o fewn ein cylch gwaith, ond gan fod cychoedd gwaith Pwyllgorau yn eithaf eang, wrth flaenoriaethu ymchwiliadau, roeddem hefyd yn ystyried a oedd unrhyw Bwyllgorau eraill yn cyflawni ymchwiliadau tebyg. Roeddem yn ymdrechu, dros gyfnod y Trydydd Cynulliad, i roi sylw i ystod eang o faterion o fewn ein cylch gwaith, yn lle dim ond un maes o fewn ein cylch gwaith.

⁶ Er ein bod yn ystyried ei bod yn bwysig peidio â rhagdybio casgliadau ein hymchwiliad, wrth benderfynu a ddylid blaenoriaethu ymchwiliad, roeddem yn ystyried a oedd unrhyw dystiolaeth (gan gynnwys tystiolaeth anecdotaidd) i awgrymu y byddai pobl Cymru, neu grwpiau penodol o bobl yng Nghymru, yn elwa o gael ymchwiliad. Felly hefyd, roeddem yn ystyried a oedd testun ymchwiliad posibl yn destun pryder clir i'r cyhoedd neu'n ddadleuol. Ystyriodd y Pwyllgor hefyd lle'r oedd Llywodraeth Cymru wedi cyrraedd gyda'i phrosesau gwneud penderfyniadau ei hun, fel bod gennym syniad gwell o unrhyw derfynau amser pwysig yr oedd angen inni eu cwrdd er mwyn dylanwadu ar bolisi neu ddeddfwriaeth.

⁷ Er enghraifft, ystyriodd y Pwyllgor ba oblygiadau adnoddau ac amserlen (gan gynnwys slotiau Cyfarfodydd y Pwyllgor) fyddai eu hangen arnom i gyflawni ymchwiliadau penodol.

cwricwlwm cenedlaethol.⁸ Roeddem yn cydnabod bod yna or-gyffwrdd rhwng y ddeiseb a'n hymchwiliad i gynhwysiant ariannol.⁹ Felly hefyd, yn ein hadroddiad ar 'hygyrchedd gweithgareddau celfyddydol a diwylliannol yng Nghymru', roeddem yn cydnabod:

“bod Pwyllgor Deisebau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar hyn o bryd yn ystyried deisebau a gyflwynwyd gan sefydliadau unigol sy'n ymwneud â darparu Theatr mewn Addysg sydd wedi colli eu cyllid. Edrychwn ymlaen at ystyriaeth y Pwyllgor Deisebau o ddeisebau'r sefydliadau unigol hyn.”¹⁰

17. Rydym yn ystyried y byddai'n syniad da iawn pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn ystyried y deisebau a gyflwynwyd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru.

Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn ystyried y deisebau a gyflwynwyd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru, wrth benderfynu ar bynciau ymchwiliad y Pwyllgor.

18. Roedd hyd ein hymchwiliadau yn amrywio. Er enghraifft, cytunodd y Pwyllgor ar gylich gorchwyl ar gyfer ein hymchwiliad i 'Gyfiawnder Ieuenctid: Profiad Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel' ym mis Mawrth 2009, cyn adrodd ym mis Chwefror 2010. Mewn cyferbyniad, cytunodd y Pwyllgor ar gylich gorchwyl ar gyfer ymchwiliad i 'Effaith bosibl Mesur Seneddol Llywodraeth y DU ynghylch Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol ar ddiogelwch cymunedol yng Nghymru' ar 13 Ionawr 2011, cyn cyflwyno adroddiad o'n darganfyddiadau i Bwyllgor Mesurau Cyhoeddus Senedd y DU ar 17 Chwefror 2011.

19. Mae'r Pwyllgor yn ystyried y byddai'n syniad da cynnal ymchwiliadau hir, manwl a rhai byr gyda ffocws mwy penodol, a chredwn y gallai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu gael defnydd o gynnal y ddau fath o ymchwiliad, gan ddibynnu ar destun eu hymholiadau.

Monitro deddfwriaeth berthnasol gan y DU, yr UE a'r Cenhedloedd Unedig

20. Roeddem yn ceisio aros yn ymwybodol o'r cynigion deddfwriaethol perthnasol, er mwyn eu hystyried wrth gynllunio ein

⁸ Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Cofnod y Trafodion, y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant, 20 Mai 2010, Para 64

⁹ Ibid

¹⁰ Y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant, Hygyrchedd gweithgareddau celfyddydol a diwylliannol yng Nghymru, 3 Chwefror 2011, Para 255

blaenraglen waith. Gwnaed hyn yn bennaf drwy ddadansoddi materion pryder newydd posibl sy'n dod o fewn cylch gwaith y Pwyllgor, ac a nodwyd gan Wasanaeth Ymchwil yr Aelodau.

21. Yn benodol, cyflawnodd y Pwyllgor ymchwiliad byr i effaith bosibl Mesur Seneddol Llywodraeth y DU ynghylch Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol ar ddiogelwch cymunedol yng Nghymru. Mae'r cyfrifoldeb dros plismona a thrwyddedu y tu allan i sgôp Llywodraeth Cymru ac, o'r herwydd, ystyriodd y Pwyllgor a fyddai'n briodol inni graffu ar effaith y ddeddfwriaeth hon. Fodd bynnag, roeddem yn cydnabod bod yr heddlu yn un o'r prif bartneriaid gyda darparu llawer o bolisiau Llywodraeth Cymru. Ystyriodd y Pwyllgor y gallai unrhyw newidiadau i atebolrwydd a llywodraethu'r heddlu gael effaith ganlyniadol sylweddol ar faterion fel diogelwch cymunedol yng Nghymru, sy'n faes cyfrifoldeb sydd wedi'i ddatganoli i Gymru, a hefyd o fewn cylch gwaith ein Pwyllgor.

Ymgysylltu Allanol

22. Roedd ymgysylltu allanol yn torri ar draws pob un o'n meysydd gwaith, gan adlewyrchu penderfyniad Cynulliad Cymru i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl.

23. Er enghraifft, wrth gynnal ein hymchwiliadau, derbyniodd y Pwyllgor dystiolaeth gan randdeiliaid drwy ddulliau ffurfiol fel papurau ysgrifenedig a thrwy fynychu cyfarfodydd pwyllgor ffurfiol. Roeddem hefyd yn cydnabod ei bod yn syniad da cael gwybodaeth gan unigolion, grwpiau bach o bobl / sefydliadau na fyddent efallai mor barod i gyfrannu at weithgareddau mwy ffurfiol. Am y rheswm hwn bu'r Pwyllgor hefyd:

- yn ymweld â chartref diogel i blant ac amrediad o sefydliadau yn cynnwys troseddwr ifanc o Gymru, mewn sefydliadau yng Nghymru a Lloegr (fel rhan o'n hymchwiliad i Gyfiawnder Ieuencid: Profiadau Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel). Yn ystod yr ymweliadau hyn, derbyniodd y Pwyllgor dystiolaeth gan staff a throseddwr ifanc. Roedd y bobl ifanc yn aml yn cael eu gadael ar eu pen eu hunain gyda ni (a staff y Pwyllgor), er mwyn creu awyrgylch agored fel eu bod yn gallu siarad am eu profiadau o sefydliadau diogel;
- yn ymweld ag ystod o brosiectau yn darparu addysg ariannol yng Nghymru, a chawsant gyfle i siarad gydag oedolion a

phlant a oedd yn derbyn yr addysg yma (fel rhan o'n hymchwiliad i Gynhwysiant Ariannol ac effaith Addysg Ariannol);

- yn anfon holiadur allan i gasglu tystiolaeth am brofiadau'r cyhoedd o gynhwysiant ariannol ac addysg ariannol, a oedd ar gael ar dudalen gwe'r Pwyllgor ac wedi'i ddsbarthu fel copi caled i'r cyhoedd mewn digwyddiadau dros yr haf. Cafodd 57 o holiaduron eu llenwi'n ddiennw.

24. Ystyriwn fod yna werth clir yn y dulliau 'arloesol' llai traddodiadol hyn o gasglu tystiolaeth, a chredwn y dylai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu eu defnyddio lle bo hynny'n briodol.

25. Roeddem hefyd yn ceisio gwneud ein hadroddiadau yn hygyrch. Er enghraifft, cynhyrchodd y Pwyllgor grynodedbau mewn Cymraeg a Saesneg clir o'n hadroddiadau ar 'Gyfiawnder Ieuencid: Profiad Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel' a 'Cynhwysiant Ariannol ac effaith Addysg Ariannol'. Rhoesem hefyd gyfle i'r rhanddeiliaid a oedd wedi cyfrannu at ddatblygu ein hymchwiliadau ofyn cwestiynau i ni am ein hadroddiadau mewn nifer o achlysuron i lansio ein hadroddiadau (gan ddefnyddio fformat '*Question Time*' y BBC).

26. O fis Ionawr 2011 ymlaen, penderfynodd y Pwyllgor wneud ei flaenraglenni gwaith ar gael i'r cyhoedd ar ei dudalennau gwe, fel y gallai rhanddeiliaid sydd â diddordeb nodi unrhyw faterion a allai fod o ddiddordeb iddynt.

27. Yn olaf, roeddem yn ceisio ateb ceisiadau ad-hoc am wybodaeth ac i ymgysylltu. Er enghraifft, gwirfoddolodd sawl Aelod o'r Pwyllgor o drafod gwaith y Pwyllgor gyda grŵp o Ddinasyddion Gweithredol o Kenya a fu'n ymweld â Chynulliad Cenedlaethol Cymru fel rhan o'r rhaglen ryngwladol 'Dinasyddion Gweithredol' gan y Cyngor Prydeinig.

Materion trawsbynciol eraill

28. Drwy gydol ein gwaith, roeddem yn ceisio ystyried effaith penderfyniadau Llywodraeth Cymru yng ngoleuni ei hymrwymadau trawsbynciol, ar gydraddoldeb, tloidi plant a chynaliadwyedd er enghraifft. Byddem yn cymhell y Pedwerydd Cynulliad i barhau i ofyn i'w holl Bwyllgorau gynnwys materion o'r fath yn eu trafodaethau.

2. Materion o fewn ein cylch gwaith

29. Yn ystod y Trydydd Cynulliad, cyhoeddodd y Pwyllgor adroddiadau ar 10 ymchwiliad (a chymeradwyo 1 adroddiad ar ymchwiliad gan yr Is-bwyllgor Darlledu ar gyfer ei gyhoeddi).

30. Drwy gydnabod y posibilrwydd y bydd gan y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu gylchoedd gwaith gwahanol i'n un ni, mae'r ymchwiliadau hyn wedi eu trefnu'n llac yn yr adroddiad etifeddiaeth hwn yn ôl y gwahanol feysydd o fewn ein cylch gwaith, yn hytrach nag yn ôl eu cronoleg.

Tai

- Gwneud y Mwyaf o'r Sector Tai Rhent Preifat yng Nghymru (Chwefror 2011);

Diogelwch Cymunedol

- Cam-drin Domestig yng Nghymru (Rhagfyr 2008);
- Cyfiawnder Ieuenctid: Profiad Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel (Chwefror 2010);
- Effaith bosibl Mesur Seneddol Llywodraeth y DU ynghylch Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol ar ddiogelwch cymunedol yng Nghymru (Chwefror 2011);

Cynhwysiant Cymunedol (gan gynnwys Cymunedau yn Gyntaf a'r Cynllun Gofodol)

- Ariannu Cyrff y Sector Gwirfoddol yng Nghymru (Mai 2008);
- Cynhwysiant Ariannol ac Effaith Addysg Ariannol (Tachwedd 2010);

Yr Iaith Gymraeg, chwaraeon a diwylliant

- Darlledu Gwasanaeth Cyhoeddus yng Nghymru (Mehefin 2009);
- Y Diwydiant Papurau Newydd yng Nghymru (Mehefin 2009);
- Hyrwyddo Celfyddydau a Diwylliant Cymru ar Lwyfan y Byd (Gorffennaf 2009);
- Gwneud yn Fawr o Ddigwyddiadau Chwaraeon Mawr yng Nghymru (Mehefin 2010);
- Hygyrchedd Gweithgareddau Celfyddydol a Diwylliannol yng Nghymru (Chwefror 2011).

3. Tai

Gwneud y Mwyaf o'r Sector Tai Rhent Preifat yng Nghymru (Chwefror 2011)

31. Gosododd y Pwyllgor ei adroddiad 'Gwneud y Mwyaf o'r Sector Tai Rhent Preifat yng Nghymru' ar 4 Chwefror 2011.

32. Roedd ein hadroddiad yn ystyried y prif faterion a ddeilliodd o'n hymchwiliad mewn pedair pennod:

- potensial y sector tai rhent preifat;
- newidiadau a allai godi safonau yn y sector tai rhent preifat;
- rhwystrau sy'n atal mynediad at y sector tai rhent preifat;
- y potensial i ailddechrau defnyddio tai gwag.

33. Yn benodol, galwodd y Pwyllgor ar Lywodraeth Cymru i gynhyrchu strategaeth benodol i wneud y mwyaf o'r sector tai rhent preifat, gan gymhell bod Llywodraeth Cymru'n hyrwyddo delwedd gyhoeddus gadarnhaol o'r sector fel tenantiaeth ddewisol.

34. Argymhellodd y Pwyllgor hefyd fod Llywodraeth Cymru yn cymryd camau deddfwriaethol priodol fel y gellid rheoleiddio'r holl asiantaethau gosod yng Nghymru yn statudol.

35. Yn ogystal, awgrymodd y Pwyllgor y dylai Llywodraeth Cymru ymchwilio i ba mor effeithiol ac ymarferol fyddai cael cynllun trwyddedu neu gofrestru ar gyfer yr holl reolwyr llety rhent preifat (gan gynnwys rhai landlordiaid) yng Nghymru.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

36. Derbyniwyd ymateb gan y Dirprwy Weinidog dros Dai ac Adfywio i adroddiad y Pwyllgor ar 18 Mawrth 2011, gan dderbyn ein hargymhellion i gyd naill ai'n llawn, neu mewn egwyddor.

37. O ystyried mai ond ym mis Chwefror 2011 y cyhoeddwyd yr adroddiad hwn, ystyriwn y byddai'n ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn monitro i sicrhau bod argymhellion ein hadroddiad yn cael eu gweithredu'n effeithiol gan Lywodraeth newydd Cymru yn y dyfodol.

4. Diogelwch Cymunedol

Cam-drin Domestig yng Nghymru (Rhagfyr 2008)

38. Ym mis Ebrill 2008, dechreuodd y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant gasglu tystiolaeth ar ei ymchwiliad i Gam-drin Domestig yng Nghymru, a chyhoeddodd ei adroddiad ym mis Rhagfyr 2008.

Themâu allweddol yn codi o'r ymchwiliad

39. Daeth nifer o faterion i'r amlwg yn ystod yr ymchwiliad ac adlewyrchir y rhain yn yr adroddiad, gan gynnwys:

- Pryderon gan sefydliadau a deimlai nad oedd strategaeth cam-drin domestig Llywodraeth Cymru'n cael ei gweithredu'n llawn, ynghyd ag amrywiaeth barn am gwmpas y strategaeth;
- Gwasanaethau a chymorth i bobl yr effeithir arnynt gan gam-drin domestig, yn enwedig diffyg capasiti llety lloches a chamu ymlaen, bylchau mewn gwasanaethau cwnsela i blant a phobl ifanc a phrofiadau goroeswyr sy'n chwilio am gymorth gan adrannau tai awdurdodau lleol;
- Bod angen cwrdd ag anghenion grwpiau gwahanol o bobl a'r rhwystrau sy'n wynebu grwpiau gwahanol gyda chael gafael ar wasanaethau;
- Darpariaeth amrywiol y gwaith ataliol ac agweddau diwylliannol heriol tuag at gam-drin yn y cartref drwy godi ymwybyddiaeth a herio mythau ynghylch cam-drin domestig;
- Pryderon ynghylch cyllid cynaliadwy, darpariaeth amrywiol a gwerthuso pa mor effeithiol yw rhaglenni i gamdrinwyr;
- Materion cyllid yng nghyswllt gweithwyr plant, Canolfannau Atgyfeirio Ymosodiadau Rhywiol, Eiriolwyr Annibynnol Trais Domestig a mynediad at gymorth cyfreithiol;
- Diffyg cydlynu gwaith aml-asiantaethol a threfniadau strategol;
- Bod angen gwerthuso, monitro ac ymchwilio i wella dealltwriaeth pobl o natur a pha mor gyffredin yw cam-drin domestig, ac i fesur pa mor effeithiol yw gwasanaethau cam-drin domestig.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

40. Cafodd y Pwyllgor y wybodaeth ddiweddaraf ynghylch gweithredu'r argymhellion (a dderbyniwyd) yn ein hadroddiad ym mis Hydref 2009, ac eto ym mis Chwefror 2011.

41. Cyhoeddwyd strategaeth 'Yr Hawl i Fod yn Ddiogel' Llywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2010, ynghyd â 'Trais yn Erbyn Menywod a Cham-drin Domestig - Cynllun Gweithredu 2010-13'.

42. Ystyriwn y gallai fod yn ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn monitro i weld pa mor effeithiol yw strategaeth 'Yr Hawl i Fod yn Ddiogel' Llywodraeth Cymru yn y dyfodol. Credwn, yn yr hinsawdd ariannol bresennol, ei bod yn neilltuol o bwysig bod 'materion cudd' fel cam-drin yn y cartref yn parhau i fod yn flaenoriaeth gwariant cyhoeddus. Credwn felly ei bod yn arbennig o briodol bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn parhau i ganolbwyntio ar fynd i'r afael â thrais yn y cartref.

Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn parhau i ganolbwyntio'n arbennig ar ymdrechion Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael â thrais yn y cartref.

Cyfiawnder Ieuencid: Profiad Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel (Chwefror 2010)

43. Cyhoeddodd y Pwyllgor ei adroddiad 'Cyfiawnder Ieuencid: Profiad Plant Cymru mewn Sefydliadau Diogel' ar 25 Chwefror 2010.

Themâu allweddol yn codi o'r ymchwiliad

44. Ystyriwyd bod 7 thema allweddol wedi codi yn ystod ein hymchwiliad. Nodir hwy isod:

- datganoli Sefydliadau Diogel i Gymru;
- atal pobl ifanc rhag troseddu;
- ymateb i bobl ifanc yn troseddu;
- y ddarpariaeth bresennol o leoliadau mewn sefydliadau diogel yng Nghymru;
- problemau penodol mewn sefydliadau diogel;
- cymorth ychwanegol i grwpiau penodol o blant a phobl ifanc mewn sefydliadau diogel;
- hyfforddiant Staff;
- adsefydlu ac ôl-ofal.

45. Yn greiddiol, argymhellodd y Pwyllgor fod Llywodraeth Cymru'n gofyn i Lywodraeth y DU ddatganoli'r cyfrifoldeb dros sefydliadau diogel i bobl ifanc i Lywodraeth Cymru.

46. Un o brif ddarganfyddiadau ein hymchwiliad oedd bod tystion yn ystyried bod agenda hawliau Llywodraeth Cymru a ddarperir i blant yng Nghymru yn llawer mwy datblygedig na'r agenda a ddarperir gan adrannau cyfatebol yn Whitehall.

47. Un arall o'n hargymhellion oedd pwysu ar Lywodraeth Cymru i herio'r argraff sydd gan y cyhoedd o droseddwr ifanc a chwalu'r stereoteip o 'hwdis'. Roeddem yn ystyried bod plant a phobl ifanc yn aml yn cael eu cythreulio'n annheg. Dangosodd dystiolaeth a gyflwynwyd i'r pwyllgor fod troseddwr ifanc, mewn llawer iawn o achosion, wedi dioddef cam-drin corfforol a rhywiol, wedi cael eu hudo i gam-drin cyffuriau neu wedi treulio amser yng ngofal y gwasanaethau cymdeithasol oherwydd problemau adref.

48. Argymhellodd y Pwyllgor hefyd fod Llywodraeth Cymru'n adolygu'r defnydd o garcharu gan sicrhau bod hyn ond yn digwydd

mewn amgylchiadau priodol yn unol â Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn, ac yn adolygu argaeledd ac addasrwydd llety mechnïaeth i blant a phobl ifanc yng Nghymru.

49. Roedd yr adroddiad hefyd yn galw ar Lywodraeth Cymru i barhau i ymgysylltu gyda Llywodraeth y DU er mwyn galluogi datblygu lleoliadau newydd mewn sefydliadau diogel yng Nghymru, yn defnyddio uned ddiogel Hillside fel model, gan hefyd ddatblygu darpariaeth mewn lleoliad priodol yn y gogledd.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

50. Mae Llywodraeth Cymru wedi derbyn 26 o'r 28 argymhellion a wnaed gan y Pwyllgor yn llawn neu mewn egwyddor.

51. Cafodd y Pwyllgor y wybodaeth ddiweddaraf ynghylch gweithredu'r argymhellion (a dderbyniwyd) yn yr adroddiad ar 17 Mawrth 2011. Yn benodol, roedd y diweddariad yn nodi:

“Yn y deuddeng mis ers adroddiad y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant ar brofiad plant Cymru mewn sefydliadau diogel, mae newidiadau sylweddol wedi bod yng nghyd-destun cyflenwi gwasanaethau cyhoeddus. Er enghraifft, cafwyd newid yn Llywodraeth y DU a chyhoeddiad yn sgil hynny bod y Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid yn cael ei ddiddymu. Ond, efallai mai'r datblygiad pwysicaf yw'r graddau y mae cyllid cyhoeddus wedi dod dan bwysau yn sgil y dirywiad economaidd a chamau i leihau diffyg ariannol y DU. Yn anochel, mae hyn wedi cael effaith sydd wedi cael llawer o sylw mewn dogfennau ar gyfluniad ac argaeledd gwasanaethau cyhoeddus. Nid yw'r ystâd ddiogel i bobl ifanc wedi'i heithrio o'r effaith hon...Serch hynny, nid yw'r holl newidiadau a fu dros y flwyddyn ddiwethaf wedi bod yn rhai negyddol. Rydym wedi parhau i weld tueddiad ar i lawr cadarnhaol iawn yn nifer y plant a phobl ifanc sy'n dod i mewn i'r system cyfiawnder ieuenctid, gostyngiad o ran pa mor aml y mae pobl ifanc yn aildroseddu ac mae'r garfan o bobl ifanc sy'n cael eu dedfrydu i'r ddalfa yn mynd yn llai.”¹¹

52. O ganlyniad i'r newidiadau, roedd Llywodraeth Cymru'n ystyried nad oedd yn “ymarferol ar hyn o bryd i neilltuo gwariant cyfalaf ar gyfer darpariaeth newydd yng Nghymru.”¹²

¹¹ CC(3)-5-11 Papur 1

¹² Ibid

53. Roedd y diweddariad hefyd yn nodi y bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn archwilio i egwyddorion a goblygiadau ariannol yr argymhellion ynghylch datganoli cyfiawnder ieuenctid ymhellach. Bydd y Cabinet yn derbyn papur pellach ar y mater hwn ym mis Mawrth 2011.

54. O ystyried y newidiadau sylweddol sy'n parhau i ddigwydd ym maes Cyfiawnder Ieuenctid, ystyriwn y byddai'n syniad da iawn pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn parhau i graffu ar weinyddiaeth, gwariant a pholisi Llywodraeth Cymru yn y maes pwysig hwn. Yn benodol, efallai y bydd y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu am gadarnhau beth yw safiad Llywodraeth Cymru ar ddatganoli Cyfiawnder Ieuenctid.

Effaith bosibl Mesur Seneddol Llywodraeth y DU ynghylch Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol ar ddiogelwch cymunedol yng Nghymru (Chwefror 2011)

55. Cyflwynodd y Pwyllgor ei adroddiad ar effaith bosibl Mesur Seneddol Llywodraeth y DU ynghylch Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol ar ddiogelwch cymunedol yng Nghymru ar 24 Chwefror 2011.
56. Er nad yw plismona yn fater sydd wedi'i ddatganoli yng Nghymru, cyflawnodd y Pwyllgor yr ymchwiliad oherwydd bod y Mesur - a gyflwynwyd yn Nhŷ'r Cyffredin ym mis Tachwedd 2010 - yn cynnwys cymalau sy'n darparu ar gyfer trefniadau penodol yng Nghymru.
57. O ddiddordeb arbennig i ni oedd nod y Mesur i ddisodli awdurdodau'r heddlu gyda Chomisiynwyr Heddlu a Throseddau a etholir yn uniongyrchol o fis Mai 2010 ymlaen, gyda'r bwriad o wneud yr heddlu'n fwy atebol.
58. Yn ein hadroddiad, roeddem yn galw am ohirio'r broses hon yng Nghymru hyd nes i'w llwyddiant gael ei mesur mewn rhannau eraill o'r DU.
59. Roeddem hefyd yn argymhell bod Llywodraethau Cymru a'r DU yn gweithio gyda'i gilydd i sicrhau, pe sefydlir Comisiynwyr a Phaneli yng Nghymru, eu bod yn cael eu gweithredu ar sail consensws. Roedd ein hadroddiad yn nodi y golygai hyn y byddai gan y Comisiynydd a'r Panel rôl gyfartal gyda phenodi neu ddiswyddo'r Prif Gwnstabl, pennu'r praesept a chytuno ar flaenoriaethau drwy'r Cynllun Heddlu a Throseddau lleol.
60. Pleidleisiodd y Pwyllgor ar y ddau argymhelliad hwn, gyda 7 allan o 9 o'r Aelodau o'u plaid.
61. Roedd argymhellion eraill, a gytunwyd arnynt gan y Pwyllgor cyfan, yn cynnwys bod angen i Lywodraeth Cymru sicrhau bod Llywodraeth y DU yn gweithio gydag Awdurdodau'r Heddlu i ddatblygu dull cyson o ymgysylltu gyda chymunedau a gweithio mewn partneriaeth.
62. Roedd yr adroddiad hefyd yn nodi y dylai Llywodraeth Cymru adolygu ei pholisïau, gan gynnwys y strategaeth 'Yr Hawl i Fod yn Ddiogel' ar ddelio gyda thrais yn erbyn menywod, i sicrhau bod modd

integreiddio eu hamcanion gyda'r tirlun polisi sy'n codi o'r Mesur terfynol.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

63. Nid oedd y Pwyllgor yn disgwyl derbyn ymateb i'r adroddiad hwn gan Lywodraeth Cymru cyn i'r Trydydd Cynulliad gael ei ddiddymu.

64. Ystyriwn y gallai fod yn ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn monitro ymateb Llywodraeth Cymru i'r adroddiad hwn, ynghyd ag effaith ehangach Mesur Seneddol Llywodraeth y DU ar Ddiogelwch Cymunedol yng Nghymru.

5. Cynhwysiant Cymunedol

Ariannu Cyrff y Sector Gwirfoddol yng Nghymru (Mai 2008)

65. Ym mis Mai 2008 cyhoeddodd y Pwyllgor adroddiad ar ei ymchwiliad i ariannu cyrff y sector gwirfoddol yng Nghymru.

66. Yn ystod yr ymchwiliad hwn, dywedodd lawer o'r rhai a roddodd dystiolaeth fod yn well ganddynt y term Trydydd Sector na Sector Gwirfoddol, felly defnyddir y term hwnnw yn yr adroddiad etifeddiaeth hwn.

67. Mae dros 30,000 o fudiadau Trydydd Sector yng Nghymru sy'n cynnwys ystod o grwpiau gwirfoddol a chymunedol, mudiadau crefyddol, cydweithredol a mentrau cymdeithasol ynghyd â mudiadau di-elw eraill. Daw'r arian ar gyfer y sector o amryw o wahanol ffynonellau gan gynnwys Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, llywodraeth leol a rhoddion gan y cyhoedd.

68. O dan Adran 74 o *Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006* rhaid i Weinidogion Cymru lunio cynllun ("cynllun y sector gwirfoddol") yn nodi sut y maent yn bwriadu hyrwyddo buddiannau mudiadau gwirfoddol perthnasol wrth arfer eu swyddogaethau.

Themâu allweddol yn codi o'r ymchwiliad

69. Yn ein hadroddiad gwnaethom 25 o argymhellion i Lywodraeth Cymru. Yn ystod yr ymchwiliad, cododd nifer o faterion gan gynnwys:

- dibyniaeth y Trydydd Sector ar gyllid o'r sector cyhoeddus (43 y cant o'i incwm);
- y dylai'r sector cyhoeddus drin y Trydydd Sector fel partner strategol;
- bod angen i'r sector cyhoeddus, a chyrrff cyllido eraill fel y Gronfa Loteri Fawr wneud rhagor i helpu'r Trydydd Sector helpu ei hun;
- dylai'r Cynghorau Gwirfoddol Sirol ddarparu rhagor o gymorth ymarferol; a
- dylid osgoi rhoi cyllid tymor byr i brosiectau oherwydd bod hyn yn atal cynllunio strategol.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

70. Mae Llywodraeth Cymru wedi ein diweddarau ar ei chynnydd gyda gweithredu ein hargymhellion ym mis Chwefror 2009 ac ym mis Ionawr 2011.

71. Mae Llywodraeth Cymru wedi parhau i gwrdd â'i hymrwymiad statudol i gynnal cynllun sector gwirfoddol, ac i gyhoeddi adroddiadau blynyddol yn amlinellu sut y mae'n cefnogi'r sector. Roedd yr adroddiad diweddaraf ar gyfer 2008-09.

72. Yng nghyd-destun y pwysau cynyddol ar arian cyhoeddus, bydd yn amlwg o werth i'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu eu bod yn parhau i archwilio - yn gyffredinol - sut mae cyrff trydydd sector yn cael eu hariannu gan Lywodraeth Cymru.

Cynhwysiant Ariannol ac Effaith Addysg Ariannol (Tachwedd 2010);

73. Ar 3 Tachwedd 2010, cyhoeddodd y Pwyllgor ei adroddiad ar 'Gynhwysiant Ariannol ac Effaith Addysg Ariannol', gan dynnu sylw at bryderon ynghylch argaeledd a safon addysg ariannol mewn ysgolion a chymunedau yng Nghymru.

74. Roedd yr adroddiad yn nodi er bod rhaglenni addysg ariannol ar waith, bod angen i Lywodraeth Cymru wneud rhagor i sicrhau eu bod yn gydlynus, effeithiol ac yn cael eu gwarchod rhag toriadau yn yr hinsawdd economaidd anodd sydd ohoni.

75. Tynnodd sylw hefyd at ba mor bwysig oedd darparu gwybodaeth ariannol drylwyr i blant ysgol tra'n argymhell bod Llywodraeth Cymru yn gwneud addysg ariannol yn rhan orfodol o feysydd llafur ABCh.

76. Roedd yr adroddiad yn nodi ein bod wedi clywed tystiolaeth gadarnhaol am ysgolion yn gweithio gydag undebau credyd i ddarparu addysg ariannol, gan newid arferion ariannol disgyblion drwy hyrwyddo gwario'n gyfrifol. I annog rhagor o brosiectau fel hwn, roedd yr adroddiad yn pwysu ar Lywodraeth Cymru i sefydlu uned wybodaeth ganolog fel bod asiantaethau a chymunedau'n gallu dod o hyd i bartneriaid yn ddiymdroi a datblygu cysylltiadau a phrosiectau cydweithredol.

77. Roedd hefyd yn argymhell rhagor o ymgysylltu yn y gymuned ehangach, gan gynnwys codi rhagor o ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd a gwarchod a datblygu Uned Addysg Ariannol Cymru - rhan o strategaeth Cynhwysiant Ariannol Llywodraeth Cymru.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

78. Roeddem yn falch bod Llywodraeth Cymru wedi derbyn, naill ai'n llawn neu mewn egwyddor, 11 o'r 13 o argymhellion (gydag un wedi'i wrthod ac un arall yn parhau i gael ei ystyried adeg cyhoeddi'r adroddiad etifeddiaeth hwn).

79. Roeddem yn siomedig bod Llywodraeth Cymru wedi nodi ei bod wedi gwrthod ein hargymhelliad ei bod yn ystyried cynnal ymgyrch ddygn yn y cyfryngau i helpu pobl i ddeall manteision cynhwysiant ac addysg ariannol. Rhesymeg Llywodraeth Cymru dros ei phenderfyniad oedd nad oedd yn credu y byddai hyn yn gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o arian cyhoeddus.

80. Fodd bynnag, mewn trafodaeth fwy diweddar ar ein hadroddiad yn y Cyfarfod Llawn, esboniodd y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol fod Llywodraeth Cymru yn:

“endorse the need for raising awareness and understanding of financial issues. I therefore agree that the Assembly Government should be involved in discussions with key stakeholders, such as the north and south Wales financial capability fora, CFEB, the financial inclusion champions and the Welsh financial education unit on how those facilities can be better used to increase financial education across the whole of Wales.”¹³

81. Ystyriwn y byddai'n ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn gweithredu ar ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gefnogi'n strategol a chymeradwyo ymgyrchoedd addysg ariannol a ddatblygir gan randdeiliaid allweddol.

Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn monitro cefnogaeth strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer ymgyrchoedd addysg ariannol a ddatblygir gan bartneriaid, ac yn cymeradwyo'r ymgyrchoedd hynny.

82. Yn fwy cyffredinol, ystyriwn y byddai'n ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn monitro gweithrediad ehangach yr argymhellion yn yr adroddiad hwn. Ystyriwn fod argymhellion yr adroddiad hwn yn arbennig o berthnasol yn yr hinsawdd economaidd bresennol, a hithau'n bwysicach nag erioed bod pobl yn gallu rheoli eu harian yn well.

¹³ Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Cofnod y Trafodion, Cyfarfod Llawn, 19 Ionawr 2011, Tudalen 29.

6. Yr Iaith Gymraeg, chwaraeon a diwylliant

Darlledu Gwasanaeth Cyhoeddus yng Nghymru (Mehefin 2009)

83. Wedi i'r adroddiad gael ei gyfeirio atom gan yr Is-bwyllgor Darlledu, cyhoeddodd y Pwyllgor ei adroddiad ar Ddarlledu Gwasanaeth Cyhoeddus yng Nghymru ar 9 Mehefin 2009.

Themâu allweddol yn codi o'r ymchwiliad

84. Yn ystod yr ymchwiliad, cododd nifer o faterion gan gynnwys:

- bod angen sicrhau lluosogrwydd, a bod angen i'r Pwyllgor ystyried opsiynau i sicrhau lluosogrwydd;
- portread Cymru ar y rhwydwaith;
- y drwydded ddarlledu yng Nghymru;
- radio DAB yng Nghymru;
- datblygu'r cyfryngau yng Nghymru.

85. Yn benodol, roeddem yn argymhell bod Llywodraeth Cymru'n pwysu ar Lywodraeth y DU i sicrhau lluosogrwydd wrth ddarlledu yn yr iaith Saesneg yng Nghymru, yn enwedig ar ITV. Roedd hefyd yn galw am sefydlu Comisiwn Cyfryngau annibynnol ar gyfer Cymru i ddiogelu lluosogrwydd mewn darlledu gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru. Cytunodd Llywodraeth Cymru gyda'n barn am lluosogrwydd, ond dywedodd y byddai sefydlu unrhyw gomisiwn yn dibynnu ar dderbyn cyllid gan Lywodraeth y DU.

86. Roeddem hefyd yn argymhell bod y Ddeddf Darlledu'n cael ei hadolygu er mwyn creu un drwydded fasnachol ar gyfer Cymru. Derbyniodd Llywodraeth Cymru yr argymhelliad hwn yn rhannol, gan nodi ei bod yn pwysu ar Llywodraeth y DU i adolygu'r trefniadau trwyddedu presennol ar gyfer ITV yng Nghymru.

87. Roeddem hefyd yn galw ar Lywodraeth Cymru i weithio gyda darlledwyr, cynhyrchwyr annibynnol a'r BBC i ddatblygu uned greadigol ar gyfer y cyfryngau yng Nghymru. Derbyniodd Lywodraeth Cymru yr argymhelliad hwn, gan fynegi bod trafodaethau wedi dechrau gyda'r BBC i ddatblygu canolfan gynhyrchu fawr yng Nghaerdydd.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

88. Yn 2009, cyhoeddodd Llywodraeth (Lafur) y DU gynlluniau i sefydlu Consortiwm Newyddion peilot wedi'i ariannu'n annibynnol ar gyfer sianel 3 yng Nghymru – datblygiad a groesawyd gan Lywodraeth Cymru. Fodd bynnag, cyhoeddodd Llywodraeth (glymbleidiol) newydd y DU yn 2010 na fyddai'r peilot hwn yn mynd yn ei flaen.

89. Cawsom y wybodaeth ddiweddaraf ar lafar ynghylch gweithredu'r argymhellion yn yr adroddiad hwn ym mis Gorffennaf 2010.

90. Yn ei ddiweddariad yn 2010, dywedodd y Gweinidog fod Llywodraeth Cymru'n dal i bryderu am y trefniadau trwyddedu presennol ar gyfer ITV, ac y byddai'n trafod y mater gyda Llywodraeth y DU, Ofcom ac ITV yng ngoleuni'r adolygiad rheoleiddio a gyhoeddwyd yn ddiweddar gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros Ddiwylliant, y Gemau Olympaidd, y Cyfryngau a Chwaraeon.

91. Yn ei ddiweddariad yn 2010, dywedodd y Gweinidog hefyd fod prosiect Caerdydd Prifddinas y Cyfryngau yn dod yn ei flaen, gyda Phentref Drama'r BBC ym Masn y Rhath i agor ym mis Awst 2011. Dywedodd y Gweinidog fod Llywodraeth Cymru'n gweithio gyda Chyngor Caerdydd, y BBC a rhanddeiliaid eraill i sefydlu partneriaeth a fyddai'n hwyluso datblygiadau pellach.

92. Ystyriwn y byddai'n ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu'n parhau i fonitro'r cynnydd a wneir gan Lywodraeth Cymru gyda gweithredu ein hargymhellion. Gyda Phentref Drama'r BBC yn cael ei ddatblygu ynghyd â phrosiect 'Caerdydd, Prifddinas y Cyfryngau', y drafodaeth barhaus ynghylch dyfodol S4C a thrwyddedau masnachol, a galwadau i ddatganoli'r swyddogaeth darlledu, rydym yn rhagweld y bydd materion yng nghyswllt darlledu a'r cyfryngau yn dod yn fwyfwy pwysig yng Nghymru, yn economaidd, yn ddiwylliannol ac o ran cynhwysiant cymunedol.

Rydym yn argymhell bod y pwyllgor(au) a fydd yn ein holynu yn ystyried cynnal ymchwiliad pellach i sut mae darlledu (ym mhob un o ffurfiau'r cyfryngau) yn gweithio yng Nghymru.

Y Diwydiant Papurau Newydd yng Nghymru (Mehefin 2009)

93. Cyhoeddodd Is-bwyllgor Darlledu (y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant) ei adroddiad ar y Diwydiant Papurau Newydd yng Nghymru ar 17 Mehefin 2009. Sbardunwyd yr ymchwiliad i ddechrau gan bryderon ynghylch dyfodol papurau newydd lleol yng Nghymru.

94. Gwnaeth yr Is-bwyllgor Darlledu bedwar o argymhellion i Lywodraeth Cymru, gan argymhell y dylai Llywodraeth Cymru:

- gyflwyno achos i Lywodraeth y DU yn ceisio sicrwydd bod rheolau traws-gyfryngau'n cael eu llacio i ganiatáu archwilio partneriaethau newydd;
- cyflwyno achos i Lywodraeth y DU yn ceisio sicrwydd y bydd mesurau i amddiffyn lluosogrwydd cyfryngau lleol yn cyd-fynd ag unrhyw symudiad i lacio rheoliadau sy'n ymwneud â pherchnogaeth traws-gyfryngau;
- sefydlu deialog â chwmnïau papurau newydd ac undebau i archwilio modd o gefnogi newyddiaduraeth Saesneg yng Nghymru;
- wrth lunio'i dull strategol o drin hysbysebu, ystyried cylchrediad a threiddiadau'r papurau newydd dan sylw, a sicrhau nad yw teitlau perthnasol yn cael eu hesgeuluso. Wrth wneud hyn, dylai Llywodraeth Cymru gyfathrebu ei strategaeth hysbysebu'n eglur i gwmnïau papurau newydd Cymru.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad yr is-bwyllgor

95. Cafodd y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant y wybodaeth ddiweddaraf ynghylch gweithredu'r argymhellion yn adroddiad yr is-bwyllgor ym mis Gorffennaf 2010. Yn y diweddariad, roedd y Gweinidog yn ailadrodd ei gefnogaeth i weithio mewn partneriaeth, gan nodi bod Ofcom wedi gwneud argymhellion ynghylch llacio'r rheolau ar draws-gyfryngau. Fodd bynnag, nododd hefyd fod yr Ysgrifennydd Gwladol dros Ddiwylliant, y Gemau Olympaidd, y Cyfryngau a Chwaraeon yn adolygu'r rhain o ganlyniad i'r penderfyniad i beidio â symud ymlaen gyda'r cynlluniau i sefydlu Consortia Newyddion peilot wedi eu hariannu'n annibynnol. Roedd y Gweinidog hefyd yn amlinellu'r gwaith sy'n cael ei wneud gyda rhanddeiliaid i ddatblygu sgiliau yn y diwydiant papurau newydd yng Nghymru, gan gynnwys gwaith Cronfa Ddysgu Undeb Cymru.

Hyrwyddo Celfyddydau a Diwylliant Cymru ar Lwyfan y Byd (Gorffennaf 2009)

96. Cyhoeddodd y Pwyllgor ei adroddiad ar Hyrwyddo Celfyddydau a Diwylliant Cymru ar Lwyfan y Byd ar 14 Gorffennaf 2009.

Themâu allweddol yn codi o'r ymchwiliad

97. Ystyriwyd bod chwe thema allweddol wedi codi yn ystod ein hymchwiliad. Nodir hwy isod:

- Bod angen dull strategol;
- Bod angen cyllid a chymorth;
- Bod angen gweithio mewn partneriaeth;
- Rôl awdurdodau lleol a gweithio ar draws Cymru gyfan;
- Rôl cyhoeddi;
- Rhwystrau a chefnogaeth i ymarferwyr celfyddydau.

98. Yn benodol, roeddem yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn adfywio ei fframwaith strategol i hyrwyddo Cymru ar y llwyfan rhyngwladol, a'i bod yn ymrwymo'n bendant i gyflwyno strategaeth ddiwylliant newydd. Derbyniodd y Gweinidog yr argymhellion hyn, er y dywedodd na fyddai angen adnewyddu'r strategaeth *Dyfodol Creadigol* yn llwyr i wneud hyn.

99. Roeddem hefyd yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn datblygu www.wales.com fel y brif wefan a ddefnyddir gan bobl wrth gyfeirio at Gymru. Derbyniodd Lywodraeth Cymru yr argymhelliad hwn mewn egwyddor.

100. Roeddem hefyd yn argymhell bod Cyngor Celfyddydau Cymru a Chelfyddydau Rhyngwladol Cymru yn ystyried sut i farchnata eu gwasanaethau yn fwy rhagweithiol. Roeddem hefyd yn argymhell bod Celfyddydau Rhyngwladol Cymru yn darparu a marchnata gwasanaeth cymorth i helpu artistiaid o Gymru i ddelio gyda'r trafferthion ymarferol o fynd â'u gwaith dramor.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

101. Cawsom y wybodaeth ddiweddaraf ar lafar ynghylch gweithredu'r argymhellion yn yr adroddiad hwn ym mis Gorffennaf 2010.

102. Yn ei ddiweddariad, dywedodd y Gweinidog dros Dreftadaeth fod Prif Weinidog Cymru wedi penderfynu sefydlu Bwrdd Polisi i

oruchwylio'r gwaith o hyrwyddo buddiannau Cymru dramor ar lefel strategol. Dywedodd y Gweinidog hefyd fod yr hinsawdd economaidd bresennol yn golygu na fyddai'n briodol datblygu strategaeth fanwl newydd ar gyfer diwylliant, ond y byddai Uwchgynhadledd ar Ddiwylliant yn cael ei chynnal ar 7 Gorffennaf 2010 i roi cyfle i'r prif chwaraewyr o'r sector diwylliant drafod y sialensau sydd wedi codi yn sgîl y dirwasgiad.

103. Cyfeiriodd y Gweinidog hefyd at y gwaith manwl sydd wedi'i wneud gan Celfyddydau Rhyngwladol Cymru i dreialu calendr rhyngwladol ar-lein o weithgareddau diwylliannol ar gyfer Cymru, ochr yn ochr â'r gwaith ar wefan newydd Cyngor Celfyddydau Cymru.

104. O ran y gwasanaethau cymorth i artistiaid, dywedodd y Gweinidog fod y gwaith hwn eisoes wedi'i gyflawni'n rhannol drwy gyfranogiad Celfyddydau Rhyngwladol Cymru yn y cynllun PRACTICS, sy'n rhaglen wedi'i hariannu gan yr UE i ddarparu cymorth gweinyddol i helpu artistiaid a gweithwyr diwylliannol i oresgyn rhwystrau i ddilyn gyrfa ryngwladol.

Gwneud yn Fawr o Ddigwyddiadau Chwaraeon Mawr yng Nghymru (Mehefin 2010).

105. Cyhoeddodd y Pwyllgor Cymunedau a Diwylliant ei adroddiad ar 'Gwneud yn Fawr o Ddigwyddiadau Chwaraeon Mawr yng Nghymru' ar 4 Mehefin 2010.

106. Roedd yr adroddiad yn galw am helpu digwyddiadau chwaraeon mawr yng Nghymru i adael etifeddiaeth barhaol, gan gasglu bod angen rhoi rhagor o gyngor a chymorth strategol i drefnwyr digwyddiadau ac awdurdodau, i'w helpu i wneud y mwyaf o enillion economaidd a phoblogrwydd digwyddiadau chwaraeon mawr drwy adael etifeddiaeth barhaol i gymunedau.

107. Roedd yr adroddiad hefyd yn galw ar Lywodraeth Cymru i nodi'n glir y byddai angen i ddigwyddiadau chwaraeon mawr sy'n gofyn am gymorth ariannol, o arian cyhoeddus, gynnwys strategaeth ôl-ddigwyddiad.

108. Roedd hefyd yn argymhell bod Llywodraeth Cymru'n trefnu seminar flynyddol i awdurdodau lleol, y cyfryngau, elusennau, cwmnïau yn y sector preifat, cyrff chwaraeon a darparwyr trafnidiaeth, fel y gellir cyfnewid arferion da ac i hwyluso rhagor o weithio mewn partneriaeth wrth ddarparu digwyddiadau.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

109. Mae Llywodraeth Cymru wedi derbyn 12 o'r 14 argymhelliad a wnaed gan y Pwyllgor yn llawn neu mewn egwyddor.

110. Yn benodol, roeddem yn croesawu penderfyniad Llywodraeth Cymru i dderbyn ein hargymhelliad y dylai'r Uned Digwyddiadau Mawr gynnig ffynhonnell ganolog o arweiniad a chynngor ymarferol, ar sut i reoli digwyddiadau fel hyn, i'r trefnwyr.

111. Roeddem hefyd yn falch bod y Gweinidog wedi derbyn ein galwad i sefydlu calendr cenedlaethol o ddigwyddiadau mawr, er mwyn gallu gwasgaru digwyddiadau'n fwy strategol ar draws y calendr.

112. Ystyriwn y byddai'n ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) sy'n ein holynu yn monitro gweithrediad yr argymhellion yn yr adroddiad hwn yn y dyfodol, o ystyried ei fod wedi'i gyhoeddi'n gymharol ddiweddar.

Hygyrchedd Gweithgareddau Celfyddydol a Diwylliannol yng Nghymru (Chwefror 2011)

113. Cyhoeddodd y Pwyllgor ei adroddiad ar 'Hygyrchedd Gweithgareddau Celfyddydol a Diwylliannol yng Nghymru' ar 3 Chwefror 2011.

114. Roedd yr adroddiad yn galw ar Lywodraeth Cymru i roi llai o ffocws ar ddatblygu lleoliadau pwrpasol i lwyfannu profiadau celfyddydol a diwylliannol, ac i fuddsoddi rhagor mewn prosiectau cymunedol sy'n cyrraedd cynulleidfa ehangach, yn enwedig rhai gydag anabledau neu o grwpiau lleiafrifol.

115. Roedd yr adroddiad hefyd yn pwysu ar Lywodraeth Cymru i dderbyn ei bod yn strategol atebol dros y penderfyniadau ariannu a wneir gan gyrrff a noddir gan Lywodraeth Cymru, fel Cyngor Celfyddydau Cymru. Roeddem hefyd yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod y rhesymeg dros benderfyniadau o'r fath mor glir a thryloyw â phosibl.

116. Awgrymodd yr adroddiad hefyd y gallai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth fel bod gan awdurdodau lleol ddyletswydd statudol i gefnogi profiadau celfyddydol a diwylliannol yn eu hardaloedd lleol. Roedd y Pwyllgor yn ystyried ei bod yn briodol gofyn am ragor o gysondeb rhwng awdurdodau lleol yn eu cefnogaeth i'r celfyddydau, heb glymu eu dwylo'n ormodol.

Datblygiadau ers cyhoeddi adroddiad y Pwyllgor

117. Disgwylir i Lywodraeth Cymru ymateb i adroddiad y pwyllgor ym mis Mawrth 2011.

118. Ystyriwn y byddai'n ddefnyddiol pe bai'r pwyllgor(au) sy'n ein holynu yn monitro gweithrediad yr argymhellion yn yr adroddiad hwn yn y dyfodol, o ystyried ei fod wedi'i gyhoeddi'n gymharol ddiweddar.